

УДК 658.332.62

ТЕОРЕТИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ОЦІНКИ ТА УПРАВЛІННЯ АГРАРНИМ РЕСУРСНИМ І ВИРОБНИЧИМ ПОТЕНЦІАЛАМИ ПІДПРИЄМСТВА

С.І.Мосіюк , І.П.Мосіюк , кандидати економічних наук.

Розглянуто методичні основи оцінки та управління виробничим потенціалом підприємства. Висвітлено причинно – наслідкові взаємозв'язки в управлінні виробничим ресурсним потенціалом

Виробничі ресурси, виробничий потенціал, причинно-наслідкові взаємозв'язки, принцип оцінки та управління ресурсним потенціалом.

Досягнення максимальних показників ефективності сільськогосподарського виробництва можливе лише за умови раціонального використання його штучно створених та природних ресурсів, пізнання законів їх формування та відтворення. На відміну від промислової сфери, де людина як суб'єкт господарювання має справу з неживою матерією, в сільському господарстві більшість об'єктів прикладання праці і коштів мають біологічну основу. В рослинницьких галузях аграрного виробництва предметами або об'єктами праці виступають рослини, а в тваринництві – тварини. І перші, і другі в процесі виробництва підкоряються загальнобіологічним законам, а також більш вузьким законам землеробства та тваринництва. Тому забезпечення максимальних результатів від функціонування в процесі виробництва чинників впливу на них можливе лише за умови наближення їх характеру і механізму впливу до біологічних особливостей об'єктів прикладання праці і коштів. Наблизити біологічні особливості рослин і тварин до умов, створених природою, дозволяють технології. Найкращими з них вважаються ті, які забезпечують досягнення поставленої мети щодо виробництва продукції та гарантують збереження і поліпшення навколишнього природного середовища.

Аналіз основних досліджень та публікацій. Дослідження проблеми оцінки, розвитку ресурсними виробничим потенціалом висвітленні в працях Єрмакова О.Ю., Саблука П.Т., Мосіюка П.О. Третяка А.М. та ін..

Мета дослідження - висвітлення причинно–наслідкових взаємозв'язків в управлінні виробничим ресурсним потенціалом.

Виклад основного матеріалу. Серед ресурсів, які впливають на кінцеві результати в аграрній сфері, розрізняють прямі і опосередковані. До прямих належать ті виробничі ресурси, які здатні в процесі виробництва прямо, безпосередньо матеріально перетворюватися на кінцеві натуральні результати, а до непрямих – ті з них, які не мають такої властивості. В літературі їх прийнято називати відповідно матеріальними і нематеріальними виробничими ресурсами.

Матеріальні і нематеріальні виробничі ресурси разом з трудовими і фінансовими формують стан ресурсів у господарстві. Якщо мова йде про максимальне забезпечення ним організаційного формування, адаптованого до генетичної основи об'єктів прикладання праці і коштів та ґрунту, які зумовлені досягнутим рівнем розвитку науково-технічного прогресу, то ми маємо справу з ресурсним потенціалом підприємства. Але, коли мова йде про поточну наявність цих виробничих ресурсів, то це означає, що ми розглядаємо ресурсне забезпечення господарства, сформоване існуючими організаційно-економічними обставинами.

Виробничий потенціал є похідною від ресурсного потенціалу і характеризує максимально можливі обсяги виробництва продукції в асортименті, які забезпечують його ресурсним потенціалом.

За характером впливу на кінцевий результат різні виробничі ресурси неоднакові. Матеріальні, впливаючи на внутрішні біохімічні процеси рослин і тварин, визначаються їх генетичними особливостями. Вони завжди обмежені і формують спадні закономірності в їх окупності кінцевим натуральним результатом.

На матеріальні виробничі ресурси поширюються об'єктивні закони їх рівнозначності і незамінності, а також визначальної дії того з них, який перебуває у мінімальній кількості. Звідси впливає перший принцип оцінки та управління матеріальними виробничими ресурсами. Він не дозволяє застосовувати при їх оцінці інтегральні показники. Тут завжди має бути диференційований підхід і оцінка, яка передбачає наявність певної їх структури, всього набору ресурсів, адаптованих до генетичних особливостей біологічних об'єктів прикладання праці і коштів та навколишнього природного середовища.

Нематеріальні виробничі ресурси - це ті, які не здатні прямо матеріально перетворюватись на аграрний продукт і матеріально впливати на його формування. Їх основним завданням є створення для біологічних об'єктів умов, при яких їх генетична основа була б здатна максимально ефективно використати для формування рослинницької і тваринницької продукції матеріальних виробничих ресурсів (елементів родючості ґрунту, добрив, води, кормів і інших природних чинників тощо). До них належать всі засоби механізації та електрифікації аграрного виробництва, об'єкти аграрного будівництва та інші виробничі ресурси, не прямо матеріально пов'язані з безпосередніми біохімічними процесами, а із створенням умов для них. Цю функцію забезпечують технології. Створювати умови для біологічних об'єктів можна різними засобами.

Технології покликані забезпечувати відповідність умов виробництва біологічній специфіці аграрних об'єктів (рослин, тварин).

Звідси об'єктивно впливає другий принцип оцінки та управління ресурсним потенціалом аграрного підприємства. Він полягає в необхідності забезпечення тієї структури виробничих ресурсів, яка б найповніше відповідала біологічним особливостям рослин і тварин як біологічних об'єктів прикладання праці і коштів в аграрному виробництві та навколишнього природного середовища. Це, в свою чергу, вимагає розробки технологічних стандартів

набору виробничих ресурсів для окремих сільськогосподарських культур стосовно специфічних умов природно - економічних зон.

Наявність спадних закономірностей питомої окупності кінцевими результатами виробничих ресурсів об'єктивно спричиняє існування економічно-доцільних меж їх використання в аграрній сфері. Економічно доцільною межею застосування виробничих ресурсів у рослинництві і тваринництві є така, при якій розмір граничних витрат на їх використання дорівнює абсолютному значенню реалізаційної ціни одиниці кінцевого аграрного продукту. Така економічна ситуація максимізує абсолютний розмір прибутку від використання ресурсного потенціалу аграрного підприємства і є характеристикою оптимальності.

Трудові ресурси аграрного підприємства є особливими видами ресурсів. Вони виступають у процесі виробництва суб'єктами господарювання. Разом з уречевленою працею жива праця є джерелом вартості. Оптимізація трудових ресурсів в аграрному підприємстві здійснюється з одного боку, на основі показників продуктивності сукупної суспільної праці, яка визначається досягнутим рівнем розвитку в аграрній сфері науково технічного прогресу, а з іншого - запланованим обсягом аграрного виробництва на перспективу.

Фінансові ресурси в аграрному підприємстві теоретично являють собою накопичену в минулому додаткову вартість, виразом якої є прибуток. В аграрному підприємстві оптимальна їх кількість визначається в широкому плані можливостями забезпечення розширеного відтворення економічної родючості ґрунту і розв'язання комплексу соціальних проблем, а в вузькому - обсягом фінансування, яке забезпечує розширене відтворення основних та оборотних фондів і трудових ресурсів, на підприємстві.

В єдиному комплексі, оптимальних обсягах і раціональному поєднанні матеріальні, нематеріальні, фінансові і трудові виробничі ресурси формують оптимальний потенціал аграрного підприємства.

Похідною оптимального ресурсного потенціалу будь-якої аграрної організаційної структури є виробничий потенціал, який включає в себе і економічний.

При їх оцінці та управлінні необхідно враховувати об'єктивно існуючі причинно-наслідкові взаємозв'язки в системі “матеріальні, нематеріальні, фінансові і трудові виробничі ресурси - кінцевий результат”.

Між першими і натуральним аграрним результатом залежність описується монотонно-спадними функціональними залежностями:

$$y = f(x_i) = a + \frac{b}{x_i},$$

де y – кінцевий натуральний результат; a, b – коефіцієнти функції,
 x_i – обсяг застосування матеріальних виробничих ресурсів.

Решта виробничих ресурсів покликана або поліпшувати, або погіршувати умови для біологічних об'єктів прикладання праці і коштів, що спричиняє краще, або гірше використання ними матеріальних виробничих ресурсів. Отже, кількісним виміром їх впливу на кінцеві результати (виробничий потенціал) є відповідні коефіцієнти (Δ_i) до спадних закономірностей, якими описуються причинно-наслідкові закономірності між обсягом застосування матеріальних виробничих ресурсів і аграрним результатом. Тому кількісно вони виражаться наступними залежностями

$$y = \Delta_i \left(a + \frac{b}{x_i} \right),$$

де Δ_i – коефіцієнтом впливу на продуктивність аграрного виробництва i -го нематеріального виробничого ресурсу. Такій кількісній закономірності підкоряється також зміна генетичної основи об'єктів прикладання праці і коштів. У зв'язку з цим загальна залежність між виробничими і ресурсними потенціалами матиме вигляд:

$$y = \Delta_i \Delta_\gamma \left(a + \frac{b}{x_i} \right),$$

де Δ_γ – коефіцієнт впливу на обсяги виробничого потенціалу сортових особливостей рослин та природної специфіки тварин. Вартісним еквівалентом

вказаних закономірностей є добуток наведеного вище виразу на розмір реалізаційної ціни виробленого продукту:

$$y \cdot Ц = \Delta_i \Delta_y \left(a + \frac{6}{x_i}\right) x_i y_i Ц,$$

де y_i – реалізаційна ціна одиниці i -го кінцевого аграрного продукту.

У наведеній залежності ліва і права частина являють собою виручку в розрахунку на одиницю площі.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, причинно – наслідкові взаємозв'язки між виробничим ресурсним потенціалом та кінцевим натуральним результатом виражаються через функціональні закономірності оберненої та прямої пропорційності. Наведені методологічні і методичні принципи дозволяють правильно оцінювати та управляти ресурсним і виробничим потенціалом аграрного підприємства.

Список літератури

1. Амбросов В.Я. Великотоварні підприємства як основа впровадження інновацій/В.Я.Амбросов, Т.Г.Маренич//Економіка АПК.—2007—№8.— С.14–19.
2. Відтворення та ефективне використання ресурсного потенціалу АПК(теоретичні і практичні аспекти) /[відп.ред.В.М.Трегобчук].-К.:Ін-т економіки НАН України, 2003.—259 с.
3. Управління аграрними виробничими ресурсами. Теоретичний та методичний аспект / [Кер.авт.кол.П.О.Мосіюк]— К.:ТОВ «Міжнар.фін.агенція», 1996.—45 с.

Рассмотрены методические основы оценки и управления производственным потенциалом предприятия. Отображены причинно – следственные взаимосвязи в управлении производственным потенциалом.

Производственные ресурсы, производственный потенциал, причинно – следственные взаимосвязи, принцип оценки и управления ресурсным потенциалом.

Methodical bases of evaluation and management of production potential of the enterprise. Deals with the cause - effect relationships in managing manufacturing resource potential.

Inputs, production potential, causal relationships, the principle of evaluation and management of resource potential.